

**НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА
КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ
УЧАСНИКІВ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО ДИСКУРСУ
ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА США**

Статтю присвячено аналізу особливостей комунікативної поведінки учасників парламентського дискурсу Великої Британії та США у лінгвокультурологічному та дискурсивно-прагматичному аспектах. Визначено методи аналізу національно-культурної специфіки комунікативної поведінки.

Ключові слова: комунікативна поведінка, комунікативні норми, парламентський дискурс.

Статья посвящена анализу особенностей коммуникативного поведения участников парламентского дискурса Великобритании и США в лингвокультурологическом и дискурсивно-прагматическом аспектах. Определяются методы анализа национально-культурной специфики коммуникативного поведения..

Ключевые слова: коммуникативное поведение, коммуникативные нормы, парламентский дискурс.

The article deals with the communicative behavior of participants of Great Britain and the United States parliamentary discourse. Methods of analysis of its national-cultural specificity are defined.

Keywords: communicative behavior, communication rules, parliamentary discourse.

Мовна комунікація на сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки розглядається як культурний код нації, інтерпретація якого дає можливість познайомитись, глибше пізнати та краще зрозуміти культуру, традиції та цінності, які істотно впливають не лише на елементи мовного коду, а й на власне процес комунікації: його складники, стратегії і тактики, принципи і правила їх організації. Запорукою ефективного міжкультурного спілкування є знання національно-культурної специфіки комунікативної поведінки.

Проблеми комунікативної поведінки розглядалися такими науковцями, як С.С. Аверинцев [Аверинцев 1988, 1], С.О. Арутюнов, О.Р.Багдасаров, Й.Л. Вейсгербер [Арутюнов 1994, 2], В.В. Воробйов [Воробйов 2008, 4], М.І. Сукаленко [Сукаленко 1992,6], С.Г. Тер-

Мінасова [Тер-Мінасова 2000, 7], Н.І.Формановська [1989, 8], Й. Стернін та ін. Незважаючи на велику кількість робіт, присвячених цій проблемі, вона залишається в центрі уваги.

Актуальність теми нашого дослідження пов'язана з необхідністю системного та комплексного опису комунікативної поведінки різномовних інтерактантів у контексті лінгвокультурологічного та дискурсивно-прагматичного аспектів її вивчення в сучасній лінгвістиці.

Об'єктом дослідження є парламентський дискурс.

Предметом дослідження є засоби відображення національно-культурної специфіки у комунікативній поведінці інтерактантів парламентського дискурсу.

Мета статті – з'ясувати специфіку відображення національно-культурних орієнтирів у мовленнєвій поведінці комунікантів – представників різних лінгвокультур. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення **завдань**: 1) визначити поняття "комунікативна поведінка"; 2) розглянути методик опису комунікативної поведінки; 3) описати комунікативну поведінку учасників парламентського дискурсу Великої Британії та США.

Суб'єктом мовної комунікації є людина, яка належить до певної *лінгвокультурної спільноти* – групи людей, об'єднаних мовою та культурою, і реалізує себе у процесі інформаційного обміну як комунікативна особистість.

Комунікативна особистість – комунікант, наділений сукупністю індивідуальних якостей і характеристик, які визначаються його комунікативними потребами, когнітивним діапазоном і комунікативною компетенцією та виявляються у процесі комунікації.

Комунікативну особистість детермінує комунікативна поведінка, обумовлена комунікативною свідомістю, крізь призму якої експлікуються інтенції, цінності, когнітивна база особистості, оскільки особистість реалізується під час діяльності та оцінюється за своїми діями.

Комунікативна поведінка – сукупність норм і традицій спілкування певної лінгвокультурної спільноти, що реалізуються в комунікації.

Термін «комунікативна поведінка» був запроваджений російським дослідником Й.В. Стерніним, який у дослідженні «Про поняття комунікативної поведінки» охарактеризував це поняття як сукупність норм і традицій спілкування народу. Учений провів порівняльний аналіз американської та російської комунікативної поведінки [Стернін 2003, 5].

Можна говорити про комунікативну поведінку лінгвокультурної спільноти загалом, деякої групи носіїв мови та окремого індивіда.

Комунікативна поведінка як компонент національної культури формує комунікативну культуру нації.

Комунікативна поведінка характеризується певними нормами, що дає змогу описувати її як *нормативну комунікативну поведінку* (з дотриманням комунікативних норм) або *ненормативну комунікативну поведінку* (з порушенням комунікативних норм).

Комунікативні норми – *комунікативні правила, обов'язкові для виконання в певній лінгвокультурній спільноті.*

Норми комунікативної поведінки розглядають у чотирьох аспектах, виокремлюючи загальнокультурні, ситуативні, групові та індивідуальні.

Мовна комунікація в сучасному світі часто відбувається між носіями різних культур, які мають власний мовний код, конвенції поведінки, ціннісні настанови, звичаї і традиції. Тому важливого значення набуває знання *етноспецифіки мовної комунікації* – національної специфіки комунікативної поведінки різних народів.

Для отримання інформації про комунікативну поведінку народу вдаються до контрастивного аналізу, який дає змогу описати декілька форм виявлення національної специфіки комунікативної поведінки:

1. Відсутність національної специфіки: певні комунікативні ознаки в порівнюваних культурах збігаються.

2. Наявність національної специфіки:

а) комунікативна дивергенція (лат. *divergere* – розходитися) – розбіжність окремих характеристик комунікативних ознак у порівнюваних культурах;

б) комунікативна ендемічність (грец. *endēmos episcietoz* – місцевий) – притаманність деякої комунікативної ознаки лише одній із порівнюваних культур;

в) комунікативна лакунарність (лат. *lacuna* – заглибина) – відсутність певної комунікативної ознаки в порівнюваній культурі за наявності її в іншій культурі.

Національна специфіка комунікативної поведінки виявляється як у стандартних комунікативних ситуаціях встановлення, підтримання і припинення контакту, звертання, запрошення, подяки, відмови, вибачення, ведення суперечки тощо, так і в різних комунікативних сферах, зокрема діловому та побутовому спілкуванні, спілкуванні між чоловіками та жінками, зі знайомими та незнайомими людьми.

Науковці накопичили багато окремих фактів про національно-культурну специфіку спілкування, проте комунікативна поведінка будь-якої лінгвокультурної спільноти досі не була предметом системного

опису. Це зумовлено насамперед недостатньою розробленістю теорії і методиці такого опису. Перші моделі комплексного описання комунікативної поведінки запропоновано Ф. Бацевичем, Й. Стерніним та М. Севіл-Тройк [Яшенкова 2010, 9].

У нашому дослідженні ми робимо спробу аналізу комунікативної поведінки учасників парламентської взаємодії за моделлю американської дослідниці Мюріель Севіл-Тройк, яка пов'язує опис комунікативної поведінки учасників спілкування з аналізом конкретних комунікативних подій, що, на її думку, має починатися з розгляду основних компонентів, зокрема таких:

1. Жанр, або тип події: за жанром комунікативними подіями англомовного парламентського дискурсу є парламентські дебати.

2. Тема, або предмет обговорення: тема і предмет обговорення залежать від назви та компетенцій комітетів як у парламентських подіях Великої Британії, так і в США.

3. Мета або функція як події загалом, так і окремих учасників інтеракції: мета обговорення події залежить від порядку денного засідання комітетів, а кожен з тріади «голова засідання – парламентар/конгресмен – відповідач» виконуть свою регламентовану функцію під час парламентської взаємодії.

4. Обставини, за яких відбувається подія (місце, час, пора року та фізичні аспекти): парламентські дебати проходять у приміщенні англійського Парламенту (Велика Британія) та Капітолі, де засідає Конгрес США будь-якої пори року та у визначений регламентом час.

5. Тональність, або емоційний тон події: тональність англомовних парламентських подій характеризується серйозністю тону, оскільки в комітетах обговорюються питання державного значення, вирішення яких безпосередньо впливає на політичну картину кожної держави (Велика Британія та США) загалом.

6. Учасники, зокрема вік, стать, етнічна належність, соціальний статус тощо, та їхні взаємини: учасники парламентської взаємодії вирізняються в першу чергу за соціальним статусом, який визначений інституціональними ознаками парламентського дискурсу. Вік, стать, етнічна належність не впливають на хід обговорення питань під час засідань комітетів, особливо яскраво це виражено в парламентському дискурсі США.

7. Форма повідомлення, враховуючи звуковий і незвуковий канали та природу використовуваного коду: повідомлення в парламентському дискурсі Великої Британії та США варіюються від лаконічних до розгорнутих, залежно від типу повідомлення –

відповідь на запитання, коментування, вступне повідомлення тощо. Природа звукового коду (мова повідомлення) полягає у використанні загальноприйнятого мовного кодексу (державна мова) та вживанням варіантів мови – така тенденція залежить від особи мовця і його належності до певної етнічної групи чи регіону в межах Великої Британії чи США.

8. Зміст повідомлення, тобто про що повідомляється: зміст повідомлення залежить від тематики та предмету обговорення, а відтак від компетенцій комітетів взагалі.

9. Послідовність комунікативних актів, у т. ч. зміна комунікативних ролей та перекривання: у парламентському дискурсі Великої Британії та США послідовність комунікативних актів залежить від пріоритетної позиції кожного учасника парламентської взаємодії, які виступають як адресант чи адресат, і, таким чином, визначають як ініціальні (квестиви, директиви, експресиви тощо), так і реактивні комунікативні акти (репрезентативи, комісиви, експресиви тощо).

10. Правила інтеракції, тобто настанови, яких не можна порушувати під час спілкування: парламентська інтеракція чітко регламентована в часі, тематиці, структурі та ході її проведення.

11. Норми сприйняття, які охоплюють загальні знання, знання про відповідну культуру, спільний фонд знань комунікантів, що дає змогу адекватно сприймати повідомлення співрозмовника, розуміти приховані смисли тощо: сприйняття комунікантами один одного в межах парламентських дебатів базується на загальній обізнаності кожного з них про культуру, національні цінності та пріоритети, стан економіки, політики тощо в державі, представниками якої вони є.

Отже, національно-культурна специфіка комунікативної поведінки певного народу є складним і маловивченим явищем, а відтак потребує детального вивчення, систематизації та структуризації, визначення методів і моделей її опису та понятійного апарату.

1. *Аверинцев С. С.* Попытки объясниться: Беседы о культуре. [Текст] / С. С. Аверинцев. – М.: «Правда», 1988. – Тираж 500 экз. – 45 с. – ISBN 5-94242-008-4. 2. *Арутюнов С. А., Багдасаров А. Р. и др.* Язык – культура – этнос. [Текст] / С. А. Арутюнов, А. Р. Багдасаров. – М.: Наука, 1994. – Тираж 1000 экз. – 233 с. 3. *Бацевич Ф.* Основи комунікативної девіатології / Ф. Бацевич. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 236 с. 4. *Воробьев В. В.* Лингвокультурология: [монография] / В. В. Воробьев. – М.: РУДН, 2008. –

337 с. 5. *Стернин И. А.* Очерк английского коммуникативного поведения / Стернин И.А., Ларина Т.В., Стернина М.А. – Воронеж: Истоки, 2003. – 185 с. 6. *Сукаленко Н. И.* Отражение обыденного сознания в образной языковой картине мира / Н.И. Сукаленко. – К.: Наук.думка, 1992. – 162 с. 7. *Тер-Минасова С. Г.* Язык и межкультурная коммуникация: [учебн.пособие для студ., аспирантов и соискателей по спец. "Лингвистика и межкультурная коммуникация"] / С. Г. Тер-Минасова. – М.: Слово, 2000. – 262 с. 8. *Формановская Н. И.* Речевой этикет и культура общения / Н.И. Формановская. – М.: Высшая школа, 1989. – 159 с. 9. *Яшенкова О. В.* Основы теорії мовної комунікації: навч. посібник / О. В. Яшенкова. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 312 с.

Безпаленко А.М., д. філол. н., доц.,
НУ біоресурсів і природокористування України

КОНЦЕПТИ ВИРАЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧОГО ЗНАННЯ: ПРИНЦИП, ЗАКОН, ТЕОРІЯ

Подается порівняльний аналіз таких гносеологічних категорій як теорія, закон, принцип. Стверджується, що об'єднуюча семантична риса усіх трьох – узагальнене пояснення, яке є найціннішим у науці, бо дає можливість володіти і управляти.

Ключові слова: теорія, закон, принцип, узагальнення, відкриття.

Дается сравнительный анализ таких гносеологических категорий, как теория, закон, принцип. Утверждается, что объединяющей семантической чертой всех трех является обобщающее объяснение, которое является самым ценным в науке, ибо дает возможность владеть и управлять.

Ключевые слова: теория, закон, принцип, обобщение, открытие.

The comparative analysis of such gnoseological concepts as theory, law, principle is given. It is affirmed that the uniting semantic feature of all the three concepts is the generalizing explanation which is the most valuable in science because of giving possibility to possess and to govern.

Key words: theory, law, principle, generalization, discovery.

Свого часу нами було запропоновано нову типологію наукових відкриттів, в основу якої покладено єдиний принцип – **означення евристичного акту**. Найбільш узагальнено наукові відкриття з цієї